

ние длительного времени, классический танец обрёл точные и узаконенные формы, сосредоточил множество движений человеческого тела.

Россия узнала балет в XVII в., а первые балетные представления – в XVIII ст. С тех пор выросла великая культура русского классического балета. Русскими балетмейстерами созданы своеобразные, неповторимо прекрасные спектакли. И не случайно многие театры мира включают в свой репертуар такие балеты, как «Спящая красавица», «Лебединое озеро», «Шопениана» и др.

Міщенко М.
НТУ «ХП»

ІКОНОГРАФІЧНИЙ РЕАЛІЗМ В ХРИСТІЯНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

Християнська церква створила особливе як за змістом, так і за формою мистецтво, яке в обрядах і формах матеріального світу передає одкровення світу Божественного, робить цей світ доступним спогляданню й розумінню. *Питання про реалізм в іконографії стає актуальним* через твердження про те, що іконографія є ідеалізованою формою висловлення та позбавлена реалізму. Художня концепція, що міститься в іконописі, сформована впродовж багатьох століть. Основною її ідеєю є подвійний підхід до творчості, зумовлений потребою передати надчуттєвий, надреальний божественний світ засобами чуттєвого, фізичного світу. Завдяки іконописцям, здатними спостерігати сокровенну істину, вироблялася художня форма ікони, у якій образ, наближений до надреального світу, водночас наближений і до світу людського. На противагу світському живопису, досконалість якого вимірюється вивченням природи й натури, іконопису можна навчитися через копіювання давніх ікон, у яких надреальне невидиме явне в тих формах, які є доступними для нас. Тому іконографія відрізняється великою сталістю – це і бажання зберегти освячений традицією образ, і потреба зберегти зв'язок з лицем, що зображується на іконі.

Іконографічний реалізм є особливим, не аналогічним фізичному, і його можна досягнути на двох рівнях. По-перше, це *символічний реалізм*.

Якщо світ духовний не є предметним, не є видимим, то він звичайному сприйняттю недоступний, а зобразити його можна лише за допомогою символів. Іконописець не прагне до зовнішнього формального реалізму, а навпаки – підкреслює різницю між зображувальним світом небесним і земним, у якому перебуває спостерігач. Для цього навмисно викривляються пропорції, порушується перспектива, і зміст передається в символічній формі. При цьому має значення все: кольорові відтінки, у яких подаються образи (кожний колір символізує ті чи інші якості, значення зображуваного); зверненість ікони та її святих до світу (не менше 3/4 обороту, інакше це буде означати відмову в спілкуванні з вірянином) тощо.

Якщо чуттєвий зір спостерігає фізичний бік зображуваного, як-от: перспектива, кольори, матеріал ікони, символіка, – то інший рівень спостереження є *духовним осягненням первообразу*, у чому й полягає *мета іконографії*. Цей рівень можна позначити як *метафізичний реалізм*. За його основу взято таку ідею: через споглядання ікони, через осягнення смислів і символів, що в ній містяться, вірянин осягає інший світ, іншу реальність – *божественну*. Цей світ не фантазійний чи вимислений – він існує реально (точніше кажучи, надреально), й осягнути його можна лише *шляхом істинної віри, «духовним оком»*.

В іконописі християнська церква висловлює *догмат Преображення*, який розкриває момент, коли божественна іпостась Сина Божого стала земною людиною. Із людиною, завдяки її вірі, може статися навпаки: вона здатна наблизитися до божественної сутності, але не за природою, а по благодаті – якщо Бог «спускається», стаючи людиною, то людина «піднімається», «стаючи Богом». Не буквально, бо тут мова йде про здобуття людиною втраченої подоби Божої, що сталося після гріхопадіння. Природа людини залишається тваринною, а ось її особистість прилучається до божественного життя. Так людина відновлює в собі подобу Божу, *досягає первинного смислу буття*. Саме в іконі преображення людини й усього тваринного розуміється й передається як реальність.

Як і Священне Писання, ікона передає історичний факт: подію священної історії, історичну особистість. При цьому акцент роблять на позачасовому одкровенні, що міститься в цій історичній діяльності. Отже, ікона – не просто художня ілюстрація до повідомлень Священного Пи-

сання, а особлива форма Божественної реальності. Навіть більше: саме ікона демонструє зв'язок фізичного гріховного світу людей по один бік ікони й метафізичної божественної реальності – по інший: ідея Преображення дає будь-якій людині можливість цю надреальність досягнути й стати їй співпричетною.

Ніколаєва А.
КНУ ім. Т. Г. Шевченка

ГРОМНИЧНА СВІЧКА ЯК ЕЛЕМЕНТ СИМВОЛІЧНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНЦІВ (кінець XIX – початок XXI ст.)

Багатьом українцям важливо створити символічний захист навколо себе та свого особистого простору, для цього застосовують народні й церковні ритуали, які виконуються за допомогою священнослужителів або самим індивідом.

Левову частку апотропеїв, які застосовуються для символічного захисту оселі, займає освячена воскова свічка. Саме її наділяють апотропеїчними функціями, спрямованими проти нечистої сили, природних явищ (грим, блискавка, град) і хвороб. Свічки виготовляють й освячують у церкві перед великими святами – Різдвом Христовим, Стрітєнням Господнім, Великоднем і Трійцею. Саме назва свята, на яке здійснюється освячення свічки, і визначає її назву: різдвяна, стрітенська, великодняя, трійчаста.

Воскові свічки наділено такими функціями:

1) захист від грому (із цією метою свічки запалюють під час грози, господарі обходять із запаленою свічкою будинки і хліви, викреслюють полум'ям хрести на вікнах або дверях хати, хліва, по балках; хрестоподібно підпалюють свічкою волосся, щоб не боятися грому). Наприклад: «Я сама свічку принесла з церкви, так дай на Стритині. Прийшла з церкви та й поробила «крижі», щоб грим не бив у хату» (Архів Державного наукового центру захисту культурної спадщини від техногенних катастроф (далі ДНЦЗКСТК). – Спр. А. Ніколаєва – 05. – Арк. 17. Зап. автором від Дівульської М. В. у с. Перекалля Зарічненського р-ну Рівненської обл.),